

Otwarty Proces Odkrywania szansą dla polityki regionalnej

dr Marcin Wajda

Dyrektor Departamentu Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego

Pandemia COVID-19, zmiany klimatu, kryzysy migracyjne czy konflikty zbrojne – wszystko to powoduje, że raz jeszcze powinniśmy zdefiniować wyzwania stojące przed regionami. Obecnie – w polityce rozwoju – prym wiecie koncepcja inteligentnej specjalizacji. Ukierunkowuje ona ograniczone zasoby regionów na budowę przewag w oparciu o najmocniejsze atuty gospodarcze. Wobec dzisiejszych wyzwań konieczne jest jednak uzupełnienie jej o aspekty społeczne i środowiskowe. Aby to osiągnąć, warto wykorzystać Otwarty Proces Odkrywania.

Przełom drugiej i trzeciej dekady XXI wieku przyniósł perturbacje w wymiarze gospodarczym, społecznym i politycznym. Kumulacja negatywnych zjawisk, takich jak pandemia COVID-19, zmiany klimatu, kryzysy migracyjne czy konflikty zbrojne, powoduje konieczność ponownego zdefiniowania wyzwań rozwojowych stojących przed regionami oraz wykształcenia umiejętności sprostania tym wyzwaniom. Niezbędne są głębokie przemiany systemów produkcji i konsumpcji w celu budowania silniejszej, czystszej i bardziej sprawiedliwej gospodarki oraz inkluzywnego społeczeństwa. Jeszcze większego znaczenia nabiera określenie „sustainability”, utożsamiane z zapewnieniem spójności między rozwojem gospodarczym, troską o środowisko przyrodnicze i klimat, a także dobrostanem społecznym. Dzieje się to poprzez proces ciągłego uczenia się i kształtowanie zdolności adaptacji do zmian. Coraz częściej podnoszone są postulaty bardziej holistycznego oraz wielopoziomowego podejścia do rozwoju.

”

Kumulacja negatywnych zjawisk, takich jak pandemia COVID-19, zmiany klimatu, kryzysy migracyjne czy konflikty zbrojne, powodują konieczność ponownego zdefiniowania wyzwań rozwojowych stojących przed regionami.

Polityka spójności Unii Europejskiej na lata 2021-2027 jest zorientowana na transformację w kierunku Przemysłu 4.0, gospodarkę o obiegu zamkniętym, neutralność klimatyczną oraz na działania sprzyjające włączeniu społecznemu. Wspierają one zrównoważony i zintegrowany rozwój społeczności lokalnych. Promowane jest wzmacnianie innowacyjności jako zdolności do wprowadzania zmian, pozwalających na adaptację gospodarek i organizacji do nowych wyzwań. Silnie akcentowana jest potrzeba konsolidacji

działań, łączenia zasobów i kompetencji różnych organizacji. Służy to lepszemu zaspokajaniu potrzeb i wyzwań identyfikowanych na poziomie regionalnym i lokalnym, z uwzględnieniem celów globalnych.

Wzrost liczby ludności oraz działalność człowieka oparta na nadmiernej eksploatacji zasobów naturalnych, nie zawsze korzystnych zmianach technologicznych czy nadmiernej konsumpcji, powoduje nasilenie problemów społeczno-ekologicznych. Są to utrata bioróżnorodności, zmiany klimatu prowadzące do ekstremalnych zjawisk pogodowych, kurczenie się zasobów naturalnych i degradacja środowiska. Brak systemowego i jednocześnie sprawiedliwego przeciwdziałania tym zjawiskom stanowi zagrożenie dla dobrobytu społecznego w dłuższym okresie.

W obecnej perspektywie finansowej UE rośnie znaczenie podejścia do rozwoju, które jest oparte na koncepcji inteligentnej specjalizacji. Już w komunikacie z 27 kwietnia 2020 r. przewodniczący Europejskiego Komitetu Regionów podkreślił potrzebę jej rozszerzenia. „Inteligentna specjalizacja 2.0” powinna prowadzić do zwiększenia potencjału innowacyjnego europejskich regionów w zakresie napędzania zrównoważonego, „zielonego” rozwoju. Musi ona jednak jednocześnie pozostawać elastyczna i otwarta na inne zagadnienia, w tym związane z dostosowaniem gospodarki do globalnych wyzwań (np. pandemia, zmiany klimatyczne, migracje) i przewidywaniem przyszłych scenariuszy rozwoju regionów¹.

„Inteligentna specjalizacja 2.0” powinna prowadzić do zwiększenia potencjału innowacyjnego europejskich regionów w zakresie napędzania zrównoważonego, „zielonego” rozwoju.

Koncepcja inteligentnej specjalizacji pojawiła się w polityce spójności UE w 2010 roku wraz ze „Strategią na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” (Strategia „Europa 2020”). Tworzenie i realizacja polityki wspierania innowacyjności zgodnie z tą logiką opiera się na założeniu, że – dzięki koncentracji i nakierowaniu zasobów wiedzy na ograniczoną liczbę priorytetów w zakresie gospodarki – regiony mogą uzyskać i utrzymać przewagę konkurencyjną. Niezwykle istotna jest przy tym skuteczna identyfikacja i wykorzystanie już istniejących lokalnych potencjałów i przewag. Tak, aby sposób wdrażania tej koncepcji odpowiadał naukowej i gospodarczej specyfice regionalnego ekosystemu innowacji. Właściwie zdefiniowana inteligentna specjalizacja sprzyja budowie relacji pomiędzy sferą badań i innowacji a aktywnością gospodarczą, łączeniu zasobów i potencjałów, a także włączaniu lokalnych przewag w globalne łańcuchy wartości.

Inteligentna specjalizacja kładzie nacisk na efektywne wykorzystanie doświadczenia, *know-how*, praktycznej znajomości danego rynku czy tajemnicy handlowej oraz innych źródeł wiedzy, w tym także tej ukrytej. Wymaga to bezpośredniego angażowania interesariuszy w tworzenie, wdrażanie, monitorowanie, ewaluację i aktualizację strategii inteligentnej specjalizacji. Jest to tzw. proces przedsiębiorczego odkrywania, wykorzystujący mechanizmy współpracy i dialogu do identyfikacji najbardziej perspektywicznych dla regionu kierunków badań, rozwoju i wspierania innowacyjności. Proces ten wymaga ambitnego, ale realistycznego podejścia do ustalania priorytetów, aktywnej komunikacji z najważniejszymi uczestnikami regionalnego ekosystemu gospodarczego, a także eksperymentowania z nowymi rodzajami działalności i formami wsparcia.

Inteligentna specjalizacja promuje metodyczne podejście do regionalnego rozwoju gospodarczego. Proces przedsiębiorczego odkrywania wzmacnia zarządzanie partycypacyjne w określaniu priorytetów i ogólnej koncepcji rozwoju, jak również w realizacji strategii. To natomiast prowadzi do otwartego, zorientowanego na rynek i sprzyjającego włączeniu społecznemu procesu decyzyjnego oraz integracyjnego podejmowania

¹ Apostolos Tzitzikostas, „Smart Specialisation 2.0”, <https://ec.europa.eu/newsroom/jrcseville/items/675034>, dostęp w dniu 7 lipca 2022 r.

decyzji. Dotychczasowa praktyka wdrażania tej koncepcji obejmowała jednak głównie cele związane z B+R+I. Nie były one ściślej powiązane z innymi obszarami polityki rozwoju, takimi jak kwestie środowiskowe lub społeczne. Tymczasem skala wyzwań stojących obecnie przed regionami wymaga wychodzenia poza wąsko definiowane zakresy tematyczne i przełamywania „silosowości” instrumentów.

Skala wyzwań stojących obecnie przed regionami wymaga wychodzenia poza wąsko definiowane zakresy tematyczne i przełamywania „silosowości” instrumentów.

W odpowiedzi na potrzebę całościowego spojrzenia na rozwój, Europejski Komitet Regionów proponuje rozszerzenie procesu przedsiębiorczego odkrywania. Ma to na celu zmobilizowanie adekwatnego i zróżnicowanego grona interesariuszy do opracowania planów działań lub projektów. Koncepcja Otwartego Procesu Odkrywania (ODP) konsoliduje działania (i politykę) w zakresie badań i innowacji z polityką przemysłową oraz działaniami na rzecz społeczeństwa i środowiska (polityka zrównoważonego rozwoju). W oparciu o ten proces – angażujący biznes, naukę, różne poziomy administracji, instytucje wsparcia biznesu czy organizacje społeczne oraz obywateli – odkrywane są nowe możliwości, inicjowane porozumienia na rzecz ich zbadania i opracowywane są wspólne plany działania.

Istotą ODP jest wielopoziomowe zarządzanie wychodzące od wspólnie uzgodnionych celów. Wsparcie publiczne powinno zachęcać interesariuszy do tworzenia otwartych agend umożliwiających synergię pomiędzy działaniami w różnych obszarach polityki. Trwała kooperacja skutkuje aktywnością wykraczającą poza projekty finansowane ze środków publicznych lub ramy kwalifikowalności wydatków dla poszczególnych instrumentów.

W tym procesie ważną rolę powinny odgrywać regiony, miasta i społeczności. Uwzględnienie uwarunkowań terytorialnych ma zasadnicze znaczenie dla zaangażowania lokalnych społeczności we wdrażanie agend wspólnotowych (takich jak Europejski Zielony Ład) przy jednoczesnym zaspokojeniu potrzeb tych społeczności. Zrównoważona transformacja dotyczy każdej grupy społecznej. Dlatego w procesie kreowania zmian powinni brać udział użytkownicy technologii, finansiści, organy regulacyjne, stowarzyszenia i związki zawodowe, edukatorzy, konsumenci i pracownicy, a zwłaszcza grupy zagrożone wykluczeniem i inne osoby, których głos jest często niewystarczająco słyszalny.

ODP to także szansa na zwiększenie realnego udziału organizacji społeczeństwa obywatelskiego w procesach tworzenia polityki, nie tylko na poziomie lokalnym. Ich partycypacja stwarza możliwość zwiększenia różnorodności wiedzy, uwzględnienia szerszej palety wartości i perspektyw oraz większej liczby pomysłów opartych na specyfice danego miejsca lub społeczności z nim związanej. Organizacje te zwykle cechują się ograniczonym zasięgiem i zakresem oddziaływania. Partycypacja w ODP i poszukiwanie rozwiązań poprzez wspólne plany działania może pozwolić przezwyciężyć tę słabość.

Inteligentna specjalizacja pozwoliła przetestować założenia „kolektywnego przywództwa” w procesach wsparcia innowacyjności. Otwarty proces odkrywania może stać się kolejnym etapem demokratyzacji polityki rozwoju i mechanizmem tworzenia efektywnych rozwiązań problemów dotyczących różnych obszarów ludzkiej aktywności, z uwzględnieniem założeń zrównoważonego rozwoju.

Otwarty proces odkrywania może stać się kolejnym etapem demokratyzacji polityki rozwoju i mechanizmem tworzenia efektywnych rozwiązań problemów dotyczących różnych obszarów ludzkiej aktywności.

O autorze

Dr **Marcin Wajda** – Dyrektor Departamentu Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego; adiunkt w Kolegium Ekonomiczno-Społecznym SGH, na której również otrzymał stopień doktora nauk ekonomicznych w 2014 roku. Wykładał także na University of Liechtenstein, University of Zagreb oraz St Petersburg University. W pracy naukowej interesują go szczególnie: problematyka finansów publicznych, rozwoju regionalnego oraz polityki spójności Unii Europejskiej.

Partnerzy

SAMORZĄD
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

GDAŃSK

Pomorski Fundusz Rozwoju
sp. z o.o. z siedzibą w Gdańsku

Spółka Samorządu
Województwa Pomorskiego

Więcej niż spawanie

Partnerzy numeru

Ministerstwo
Funduszy
i Polityki Regionalnej

20 lat
dla Polski
ZWIĄZEK WOJEWÓDZTW
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

serce Polski

przestrzeń otwarta

WOJEWÓDZTWO
OPOLSKIE

Lubuskie
Warte zachodu

WARMIA
MAZURY

OLIVIA
CENTRE

Pomorski Thinkletter nr 2(9)/2022

Polskie regiony wobec nowej rzeczywistości

Na jakie wyzwania muszą znaleźć odpowiedź samorządy wojewódzkie w turbulentnych czasach?

Co dla polskich regionów oznacza wojna w Ukrainie?

Jakie zmiany przyniosą depopulacja i migracje?

Dlaczego i w którą stronę ewoluuje polityka UE wobec regionów?

Czy transformacja energetyczno-klimatyczna może być szansą wybiecia się na podmiotowy rozwój?

E-wydanie publikacji „Polskie regiony wobec nowej rzeczywistości” można pobrać [tutaj](#).

POMORSKI
KONGRES
OBYWATELSKI

Pomorski Thinkletter to nowy jakościowo **hub komunikacyjny** wokół wyzwań rozwojowych Pomorza i Polski zainicjowany oraz wydawany przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (z siedzibą w Gdańsku) w ramach Pomorskiego Kongresu Obywatelskiego.

Zależy nam, aby Pomorski Thinkletter był przestrzenią skupiającą przedstawicieli różnych sektorów i branż – zarówno osoby zaangażowane społecznie, jak i sektor nauki, biznesu czy administracji. Chcemy aby była to agora wielostronnej dyskusji, wymiany doświadczeń oraz uspołniania perspektyw.

Zachęcamy do **zapisania się do grona stałych odbiorców**, aby informację o nowych wydaniach otrzymywać bezpośrednio na adres e-mail. Subskrypcja jest **bezpłatna**.

Dotychczas opublikowane numery:

- 1/2020 **Pomorskie miasta wobec pandemii i wyzwań klimatycznych**
- 2/2020 **Stawka i oblicza cyfryzacji**
- 3/2020 **Siła lokalności dla budowy Europejskiego Zielonego Ładu**
- 1/2021 **Siła sąsiedztwa i lokalności dla budowy lepszej Polski**
- 2/2021 **Drogi do innowacyjnych regionów i Polski**
- 3/2021 **Sens i drogi do Zielonego Ładu**
- 4/2021 **Człowiek vs. algorytm i sztuczna inteligencja – kto kogo zaprogramuje?**
- 1/2022 **Jaka logika rozwoju miast?**

Wszystkie numery w wygodnym formacie PDF można pobrać na stronie www.kongresobywatelski.pl